

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

1991-yildan
chiqa boshlagan

2022-yil. 4-son

ISSN 2010-5584

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING | SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz

MASHHUR O'ZBEK YOZUVCHISI ABDULLA QODIRIY TAVALLUDINING 128 YILLIGI
YURTIMIZ TA'LIM MUASSASALARIDA KENG NISHONLANDI

Ushbu son

Dolzarb mavzu

Kitob – madaniyatlararo
muloqot vositasi

3
bet

Tahlil

Umumiy o'rta ta'limda
Navoiy ijodini o'rganish
muammolari

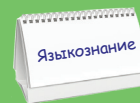
21
bet

Tadqiqotlar

Sifat+ot modelidagi
komparativ birikmalarning
derivatsion xususiyatlari

36
bet

Языкознание

Отражение
коронавирусных
инноваций в лексико-
семантической системе
современного русского
языка

53
bet

ONAMNING OVOZIDA O'QILGAN KITOBLAR SEHRI

“Yosh kitobxon” tanlovi g'olibi bo'lishimga ko'maklashdi

Sevinch AVAZOVA,
“Yosh kitobxon – 2022” respublika
ko'rik tanlovi g'olibasi

Inson kamoloti, uning hayotdagi yutuqlarida oiladagi muhit, ustoz-murabbiylar mehnati birlamchi manbalardan hisoblanadi. Bolaligimda harflarni tanib o'qiy boshlaganimdan so'ng onam har safar bozorga borganlarida bittadan ertak kitob olib kelib berardilar. Onamning ilk kitob tuhfasini va men mutolaa qilgan birinchi to'plam “Zumrad va Qimmat” nomli o'zbek xalq ertaklari edi. Onam sababli dastlab o'zbek va jahon xalqlarining sara ertaklari, keyinchalik turli sarguzasht, fantastik adabiyot durdonalari bilan oshno tutindim va kitoblar olamiga butunlay sho'ng'idim.

2006-yilda O'rta Chirchiq tumanidagi 53-maktab (hozirda Yangihayot tumanidagi 336-maktab)ning 1-sinfiga qabul qilindim. Maktabdagi ona tili va adabiyoti fani ustozim Nurxon Bozorova bilan fan olimpiadalariga tayyorgarlik jarayonida ham ko'plab badiiy adabiyotlarni mutolaa qildim. Buning ta'sirida o'zim ham she'rlar, hikoyalar mashq qila boshladim. 5-6-sinfda tahsil olayotgan chog'larimda mashqlarimni ko'rib qolgan onam meni tumanimizdagi “Mash'al” ijtimoiy-siyosiy gazetasi tahririyatiga yetaklab borganlar. U yerda ustozlarim Ma'murjon Bozoraliyev, Anora Karimovalardan she'r yozish texnikasini, badiiy adabiyot sirlarini o'rganib bordim. Keyinchalik ustozim Go'zaloy Solih qizi meni O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasidagi “Onajonim she'riyat” to'garagiga olib borganlar. Shu tariqa ustoz shoir-yozuvchilardan mahorat darslarini olib mashqdan mashqqa o'sishga harakat qildim.

2017-yilda Yosh ijodkorlarning an'anaviy Zomin seminarida “Bolalar adabiyoti” yo'nalishi bo'yicha qatnashish va Xudoyberdi To'xtaboyev, Anvar Obidjondek taniqli ijodkorlar bilan tanishish, ularning adabiyot, ijod

sirlari, iste'dod kabi turli mavzulardagi fikrlarini tinglash baxtiga muayassar bo'ldim.

Bu yil men uchun qo'shaloq bayram - “Yosh kitobxon” tanlovi g'olibaligi bilan birga O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan “Kulgichimda otadi tonglar” nomli birinchi kitobim o'n ming nusxada chop etib beril-yapti.

“Yosh kitobxon” tanloviga tayyorgarlik jarayoni juda ham qizg'in kechdi. Ham ko'z, ham quloq xotirasi orqali ro'yxatdagi adabiyotlarni mukammal darajada o'qishga va eslab qolishga harakat qildim. Ya'ni dastlab asarlarini o'zim o'qib chiqardim, so'ngra audiolarini eshitib, fikr yuritdim. Lekin hamma kitoblarning ham audilarini topolmadim. Shunday paytlarda mega ko'mak berib onam ko'plab kitoblarni o'zlari o'qib, ovozlarni diktafonga yozib menga yuborib turdilar. Onamning mehri ovozlarni tinglab uy ishlarini ham qilishga ulgurardim, olis yo'llarim ham yaqin bo'lib qolaverardi. Bunda o'qilgan badiiy asarlarning ta'siri va hikmati ham quloqlarim-ga qo'rg'oshindek qo'yilaverardi.

Ayniqsa, “Qiziqarli geografiya”, “Qiziqarli bilimlar olamida” nomli ilmiy kitoblarni oilaviy o'qib, savol-javoblarga birgalikda tayyorgarlik ko'rganimiz xonadonimizdagi barchaga ham zavq-shavq ulashardi. Dasturxon atrofiga jam bo'lganimizda ota-onam, ukalarim “dunyodagi eng kichik qush qaysi?”, “Eng katta ko'lning nomi nima?”, “Eng baland sharshara qayeda joylashgan?” kabi savollar bilan mening bilimlarimni sinovdan o'tkazishardi.

Otam uyimiz yaqinidagi zavodda haydovchi bo'lib ishlaydi. Onam uy bekasi. Garchi ular oliy ma'lumot olishmagan bo'lishsa-da, biz farzandlarning ta'lim olishimiz uchun barcha sharoitlarni imkon qadar muhayyo qilishgan.

Quvonarlisi, hozirda oilamizda 3 nafar talaba tahsil olmoqda. “Yosh kitobxon” tanloviga tayyorgarlik ukalarimning ham kitobxon bo'lishiga, ilm-fanga qiziqishi oshishga katta turtki bo'lgan aniq.

Ispan yozuvchisi Megel Servantesning “Don Kixot” romanida Don Kixot o'zi yashayotgan temir asrni oltin asrga aylantirishni, ezilgan, mazlum odamlarni himoya qilishni va mana shu oliyanob ishlarining shon-shuhrat tufayli o'z qishlog'i ham shuhrat qozonishini orzu qiladi. Shu sababli ham o'ziga “lamanchlik Don Kixot” degan nomni oladi. Men ham kelajakda umuminsoniy ahamiyatga ega shunaqangi yaxshi ishlar qilsam-da, odamlar o'zbekistonlik Sevinch deya atashsa, deb niyat qilaman. Hozirda Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU filologiya fakultetining 4-bosqichida tahsil olayapman. “Bahrom va Gulandom” dostoni bo'yicha ilmiy ish yozyapman. Kelgusida magistratura bosqichida ham ta'lim olib, yetuk olim bo'lmoqchiman.

Parizoda Ro'ziboeva,

*Zulfiya nomidagi davlat mukofoti sovrindori,
“Zulfiyaxonim qizlari” klubi a'zosi*

ZOONIM KOMPONENTLI FRAZEMALARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

(Ulug'bek Hamdam asarlari misolida)

Til sohibining dunyoni bilishi, ko'rkam nutq ko'nikmalarini shakllantirishida, shubhasiz, iboralar, maqol va matallar, o'xshatish-qiyoslashlar muhim o'rin tutadi. Zero, til – madaniyat tashuvchisi bo'lib, u ajdodlardan avlodlarga milliy madaniyat xazinasi meros qilib qoldiradi. Yosh avlod ona tilini o'rganish barobarida ajdodlarning boy madaniy tajribasini ham o'zlashtiradi. Shu ma'noda har bir lingvomadaniyatda etnosning mentaliteti, o'ziga xosligi, milliy-madaniy xususiyatlari aks etadi. O'zbek lingvomadaniyatshunosligida mavjud zoonim komponentli frazemalar ham xalqimizning o'ziga xos dunyoqarashi, voqelikni milliy tasavvurlarga ko'ra taqqoslashi, qiyoslashi mahsuli sifatida shakllanib, taraqqiy etgan. Xususan, bunday birliklar yozuvchi-adiblarimiz asarlarida aynan yoki qayta ishlangan holda qo'llanib, lingvopoetik salmoq kasb etadi. Fikrimizning tasdig'i sifatida yozuvchi Ulug'bek Hamdam asarlarida qo'llangan ba'zi zoonim komponentli frazemalarga to'xtalishni joiz deb topdik:

– Qariyaning bo'lsa ichini it tirnardi: nima qilsam ekan, haliyam bo'lsa podani tepaga haydasammi yo bu o'rinsiz tashvishmi? [4: 205] Ichini it tirnamoq – yashirin holda ruhan bezovtalanmoq, tashvishlanmoq. [3: 116] Odatda, mazkur ibora insonning boshqalardan yashirin siri, muammosi yoki birov bilib qolmasligi uchun xavotirda bo'lib, buning yuzaga chiqishidan qo'rqqan holatini tasvirlashda qo'llaniladi;

– Sakkiz tonna!.. – kapalagi uchib ketdi Akbarning. – Og'ayni, yana bir marta tortgin, adashayotgandirsan balki... [5: 11] Kapalagi uchib ketmoq iborasi kutilmagan yoxud xayoliga kelmagan noxush fikrdan yoki yangilikdan hayratlanish oqibatida umidsizlik, tushkunlikka tushgan kishiga nisbatan ishlatiladi;

– Larisa xola og'ir uyg'ondi. Ko'pdan shunaqa. Ayniqsa, rahmatli eridan keyin hayhotdek uyda o'zini yolg'iz his qilgach, ba'zan kechalari bilan mijja qoqmaydigan odat chiqaradi. Qush uyqu. [5: 20] Hayvonot va parrandalar olamida kam uxlaydigan jonzotlardan biri bu, shubhasiz, qushlar bo'lib, hatto uchayotganda ham uxlashi ilmiy jihatdan o'z tasdig'ini topgan. Shu bois xalqimizda bu ibora kamuyqu kishilarga nisbatan qo'llanadi. Adib mazkur iborani qo'llash orqali, bir tomondan, obrazli tasvirga erishgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, ekspressivlikni ta'minlagan. Bunga iboraning ixcham shakldaligi ham qo'l kelgan;

– Manavi dorilarni, qanaqa qilib ichishni bilasiz. Nafsingizni tiyib, yog'li narsalardan parhez qiling, yo'qsa, anqoning urug'i ham kor etmaydi sizga... – dedi. [5: 6] Anqoning urug'i – topilishi qiyin, kamyob ma'nosini anglatadi. Anqo – afsonaviy qush. Tasavvurlarga ko'ra u insonlar ko'ziga ko'rinmaydi, qanoti, pati oltin, kumush va javohirlardan deb ta'riflanadi. Xalq orasida anqoga nisbatan baxt, tole, davlat qushi, kimga soyasi tushsa, o'sha baxtli bo'ladi, degan qarashlar mavjud. Shuning uchun taqchil, kamyob narsalarga nisbatan "anqoning urug'i" iborasi ishlatiladi. Yozuvchi asarda ushbu iboradan ham personajlar nutqida unumli foydalangan;

– Mana, Samandar bilan Azizaning oralaridan ola mushuk o'tib, endi har qaysisi alohida turgani uchun yigitcha o'rtachalar qatoridan ham pastga tushib ketganmish. [6: 70] Ola mushuk o'tmoq iborasini adib orasi buzilmoq, oralarida nizo paydo bo'lmoq ma'nosida mohirona qo'llagan.

– Yog'du, go'zalim, sevgilim!.. Sen ham kut! Men o'lganim yo'q! Tirikman! Sening yoding bilan necha bor ajdarho komidan omon chiqdim, axir!.. [7: 44] Ajdarho komidan omon chiqmoq – afsonaviy katta ilon, uning oldidan omon chiqish juda dushvor. Yozuvchi urush vaqtini shunga qiyoslab, qahramonni juda qiyin yerlardan omon chiqqanini ushbu frazema orqali juda chiroyli ko'rsata olgan;

– Ulug'larning tizgini esa, shu tobda Oychechak opaning qo'lida bo'lib, u birdan malikaga aylangan cho'ri ayoldek havolanib g'oz yurar, cho'ng hovli-joyda boshlanib ketgan chaqaloq to'yining miridan sirigacha bilib-kuzatib, marosimning eng mayda irimigacha o'zi nazorat qilar, bularning hammasidan olam-olam zavq-u shavq tuyardi. [7: 80] G'oz yurmoq – qaddini tik tutib yurish. Yozuvchi xursandchiligi ichiga sig'magan asar qahramoni Oychechak opaning holatini ushbu ibora bilan ifodalagan.

Umuman, frazeologik birliklar millatning ruhi, mentaliteti, turmush tarzini aks ettiradi. Frazeologik qatlamning aksariyat qismini esa zoonim komponentli frazeologizmlar tashkil etadi. Ular hayvon nomlari bilan yasali, jismoniy sifat, tashqi ko'rinish, xarakter belgilari, intellekt, inson faoliyati kabilarni o'zida mujassamlaydi. Shuningdek, Ulug'bek Hamdam ijodida zoonim komponentli frazemalar nihoyatda ko'p qo'llangan bo'lib, bunday ifodalar adib asarlarining ifodali va o'qishlilikini ta'minlashga xizmat qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmanova Sh. Lingvokulturologiya. – Toshkent, 2019.
2. Воробёв В.В. Лингвокультурология. Теория и методы. – Москва, 1997.
3. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. – Toshkent, 1978.
4. Hamdam U. Muvozanat. – Toshkent: Sharq, 2007.
5. Hamdam U. Isyon va itoat. – Toshkent, 2013.
6. Hamdam U. Samandar va Sabo. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
7. Hamdam U. Ota. – Toshkent, 2020.

«Til va adabiyot ta'limi»
«Преподавание языка и литературы»
«Language and literature teaching»

Поиск по сайту

Kengaytirilgan qidiruv

Katalog

Yangiliklar

Adabiy taqvim

Jurnal

Elektron ilova

Tanlovlar

Maqola topshirishga qo'yilgan talablar

Arxiv

Home / Elektron ilova

Elektron ilova

Home / Jurnal / Jurnalning elektron shakli / 2021-yil

2021-yil

Tartiblamang Mahsulotlarni tanlash

Fayzullaev Xolmo'min, Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi / Qisada "Tabiiat yo'rig'i" konsepsiyasi
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

O'zbek tilida
Download

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Shakhnoza Sultanova, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi, teacher / Linguistic principles of compiling grammar term e-dictionaries
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

O'zbek tilida
Download

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Nurboi Jabborov, Biologiya fanlari doktori, professor/Furqat fenomeni
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

O'zbek tilida
Download

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Tartiblamang Mahsulotlarni tanlash

12-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

10 400 SO'M

- 1 + Buyurtma qiling

11-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

10 400 SO'M

- 1 + Savatga

10-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikuli: Yo'q

Solihtirish

10 400 SO'M

- 1 + Savatga

O'QITUVCHILAR VA YOSH ILMYI TADQIQOTCHILAR DIQQATIGA!

Sizga kasbiy faoliyatda yordamchi ilmiy-metodik jurnalning "tilvaadabiyot.uz" sayti Elektron nashr sifatida ro'yxatdan o'tdi.

Demak, Siz mutolaa qiladigan nashrlar soni bittaga ko'paydi.

Ilmiy-metodik, adabiy-badiiy elektron nashr Sizni ilm-fan va adabiy jarayonga doir yangiliklar bilan tanishtirib boradi.

Elektron jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi ro'yxatidagi nashr hisoblanadi.

Siz maqolangiz chiqqan nashrni Internet tarmog'idan bevosita yuklab olishingiz mumkin.

Maktab o'qituvchilarining elektron jurnalda chop etilgan maqola va metodik ishlanmalari Respublika miqyosida ommalashtirilgan metodik material sifatida e'tirof etilib, tegishli SERTIFIKAT taqdim etiladi.

Telegram manzili: https://t.me/TAT_jurnal

Tahririyat manzili: Mirobod tumani Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.

e-mail: til_adabiyot@umail.uz veb-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Telefon raqamlarimiz:

Bosh muharrir o'rinbosari: (71) 233-03-62

Mas'ul kotib: (71) 233-03-10

Adabiyot o'qitish metodikasi bo'limi:

(71) 233-03-45

Til o'qitish metodikasi bo'limi:

(71) 233-03-67

Chet til o'qitish metodikasi bo'limi:

(71) 233-03-67

Преподавание языка и литературы:

(71) 233-03-67

Hisobxona: (71) 233-03-68

@TAT_JURNAL

INDEKS 872